

Самозабезпечення населення України продуктами харчування: територіальні громади як організатори процесу

За попередньою оцінкою Програми розвитку ООН, через воєнні дії у 2022 р. Україна може недоотримати близько 42 % щорічного врожаю зернових і зернобобових, 53 % врожаю гречки, 68 % – томатів, 36 % – картоплі, 46 % – цибулі, 38 % – моркви, 45 % – огірків, 32 % – капусти, 35 % – буряків та багатьох інших культур. **На думку міжнародних експертів**, загалом наслідки війни безпосередньо зачеплять близько 18 млн осіб, понад 7 млн осіб стануть внутрішньо переміщеними особами¹. Це означає, що **треїтина українців може мати проблеми з отриманням достатньої кількості харчових продуктів**².

Водночас однією з важливих особливостей менталітету українців є ведення особистого підсобного господарства, причому це стосується не лише мешканців сільської місцевості, а й багатьох містян, які мають дачні та сільські будинки. Індивідуальні подвірні господарства мають значну роль у продовольчому забезпеченні не лише сімей-власників, а й у наповненні великого сегменту споживчого ринку, що часто недооцінюють міжнародні фахівці.

Для максимального використання цієї національної конкурентної переваги України під егідою Мінрегіону та Мінагрополітики стартує проєкт «Сади Перемоги»³, спрямований на ефективне використання доступних земельних ділянок і спрямування додаткових ресурсів на вирощування сільськогосподарської продукції. Проєкт включає консультативну підтримку громад та домогосподарств щодо ефективного городництва, зберігання та перероблення вирощеної продукції, а також комунікативні заходи щодо заохочення всіх, хто бажає, долучитися до вирощування культур вдома.

Поширення проєкту на всю територію України (у районах, де не ведуться активні бойові дії) дозволить створити умови для самостійного забезпечення продуктами харчування власників подвірних господарств і тимчасово переміщених громадян. При цьому територіальні громади мають стати організаторами процесу самозабезпечення населення продуктами харчування, а обласні військові адміністрації – координаторами розподілу гуманітарної допомоги, яка надходитиме для реалізації цієї мети з боку міжнародних партнерів. Алгоритм такої діяльності може бути таким.

Громади повідомляють про можливість надання охочим у тимчасове користування земельних ділянок (вільних, із запасу й тих, що тимчасово не використовуються) для ведення городництва. Відповідні земельні наділи виділятимуться на підставі зібраної інформації у спосіб простого розподілу, а землевпорядники громад встановлюватимуть фактичні межі таких ділянок. Також за можливості громади самостійно, використовуючи власну або залучену на кооперативних засадах техніку, здійснюють первинний обробіток ґрунту (оранку) для проведення посівних робіт.

¹The Development Impact of the War in Ukraine: Initial projections. March 16, 2022. URL: <https://www.undp.org/publications/development-impact-war-ukraine-initial-projections>

²В Україні запускають масштабну ініціативу «Сади Перемоги»! URL: <https://agro.dn.gov.ua/v-ukrayini-zapuskayut-masshtabnu-initsiativu-sadi-peremogi/>

³Старту ініціативи «Сади Перемоги» 29 березня 2022 р. було присвячено нараду Міністерства розвитку громад та територій України і Міністерства аграрної політики та продовольства України спільно з Проєктом міжнародної технічної допомоги «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), що впроваджується Alinea International за фінансової підтримки уряду Канади.

Наступним етапом має бути забезпечення осіб, які виявили бажання займатися городництвом, інвентарем для обробітку землі й обладнанням для проведення польових робіт. З цією метою на території громади потрібно організувати пункт збереження та надання в тимчасове користування такого інвентаря у разі неможливості самостійного придбання його охочими.

Мінагрополітики необхідно сформулювати заявку-звернення до міжнародних партнерів для постачання в Україну посадкового матеріалу (насіння ягідних та овочевих культур), який як гуманітарна допомога через ОВА розподілятиметься серед громад, що забезпечуватимуть ним населення. Громадам необхідно визначити місця, в яких відбудуватиметься розподіл насіння. Зважаючи на можливість відсутності досвіду сільськогосподарських робіт у переселенців, передбачається також надання методичної допомоги.

Також громади мають сприяти доставці розсади сільськогосподарських культур домашнім господарствам, які займаються їх вирощуванням.

Одночасно необхідно підтримувати розвиток подвірних господарств із вирощування худоби та птиці, сприяючи постачанню молодняка, кормів і реманенту для утримання тварин.

Кожна територіальна громада самостійно визначає свої потреби і свої способи розвитку, водночас у неї має бути загальний алгоритм дій. Він включає відкрите розширене засідання виконкому за участі всіх старост, представників різних соціальних спільнот громади, підприємців, активістів. Для супроводу такої роботи в громаді варто створити окрему групу з представника виконкому, старост і представників організованих домогосподарств населення.

З метою організації територіальними громадами в Україні самостійного забезпечення власників подвірних господарств і внутрішньо переміщених осіб продуктами харчування ініціатива «Сади Перемоги» передбачає⁴:

- з'ясування кількості й демографічних характеристик осіб, які переїхали до громади під час війни, їхніх кваліфікаційних характеристик та готовності долучитися до ініціативи «Сади Перемоги»;
- оцінювання потреб громади в харчових продуктах на основі норм споживання їх окремих категорій і реальної кількості жителів (калькулятор для таких розрахунків буде доступний на сайті ініціативи «Сади Перемоги»⁵);
- облік земельних ділянок, що використовуються чи можуть бути використані для розширення виробництва сільськогосподарської продукції;
- визначення потреб домогосподарств і ВПО, яким потрібно надати допомогу для освоєння земельних ділянок з метою вирощування сільськогосподарської продукції;
- розроблення плану дій щодо самозабезпечення мешканців громади харчовими продуктами та пошуку додаткових ресурсів фінансування;
- визначення обсягів харчових продуктів, які після задоволення власних потреб можуть бути спрямовані на забезпечення потреб ЗСУ та допомогу іншим громадам.

Реалізація ініціативи має дозволити суттєво збільшити виробництво сільськогосподарської продукції і продуктів харчування в індивідуальних домогосподарствах населення, які можуть не тільки споживатися у громадах, а й постачатися для потреб інших громад (зокрема, постраждалих від бойових дій), міського населення різних регіонів України.

З нашого погляду, для досягнення повноти ефекту від реалізації ініціативи «Сади України» вона мала б бути доповнена діями щодо розвитку мережі заготівлі та зберігання сільгосппродукції, кооперації у сферах обробітку сільгоспземель, зберігання та перероблення продукції, сприяння функціонуванню роздрібних та оптових ринків з продажу сільгосппродукції, спрощення доступу дрібних виробників до роздрібних торговельних мереж, розвитку перероблення сільгосппродукції. Здійснення таких кроків має підтримуватися відповідно до наявних програм підтримки агровиробництва, програми пільгового кредитування «5-7-9», залучення необхідного обладнання як міжнародної економічної допомоги.

Квітень 2022 р.

⁴В Україні запускають...

⁵Посади свій Сад Перемоги - допоможи плідно використати кожен клаптик нашої землі задля спільної перемоги! URL: <https://www.sadyperemohy.org/>